

התערבות והשפעה זרה איראנית במהלך מלחמת "חרבות ברזל"

ניצן יסעור ודני סיטרינוביץ¹

בשנים האחרונות, גורמים איראניים מבצעים בשיח הישראלי שלל פעולות השפעה עוינות שמטרתן להרחיב שסעים חברתיים ופוליטיים, לייצר מתח וכאוס פוליטי ולעודד הפגנות וחוסר אמון בממשלה ובמוסדות השלטון. מאז פרוץ מלחמת חרבות ברזל עברה פעילות ההשפעה האיראנית להתמקד בנושאים הקשורים למלחמה, לזרוע חוסר אמון ודמורליזציה, להסית ל אלימות נגד אזרחים ערבים ולחדור לעומק השיח הישראלי סביב סוגיית החזרת החטופים. הפעילות בישראל נעשתה בשלל פלטפורמות המדיה החברתיות בתוך שימוש בתוצרי בינה מלאכותית ופעלה בו בזמן הן להשפיע על הציבור הרחב הן לבצע פעולות השפעה על יחידים לטובת קידום מטרות מבצעי ההשפעה.

פעילות ההשפעה האיראנית מטשטשת את הגבולות בין פעולות במרחב הדיגיטלי והמרחב הפיזי ואת הגבולות בין פרקטיקות של השפעה, גיוס, הפעלה ואיסוף מודיעין - דבר המייצר איומים חדשים במרחב הדיגיטלי. על מדינת ישראל להגיב על האיום הנובע מהמרחב הדיגיטלי וממאמצי ההשפעה האיראניים ולפעול לפתרון משולב הכולל צירי פעולה מגוונים בחקיקה, פיתוח פתרונות טכנולוגיים, קידום מחקר ואוריינות ציבורית תוך מעורבות של שלל השחקנים בשדה - גורמי הביטחון, גופי מחקר ואקדמיה, תקשורת, ארגוני חברה אזרחית, מחוקקים, פלטפורמות המדיה החברתית וחברות טכנולוגיה.

מבוא

השימוש בממד הדיגיטלי במלחמה נועד לערער את יכולתם של האזרחים לברר את המציאות ולטשטש את ההבחנות בין אמת לשקר, קורבנות לאשמים, ומנצחים למפסידים. האויב אינו משתמש רק בחשבוניות מזויפים ובהצפת הרשת במידע ובנרטיבים מקוריים אלא גם מסתייע בכוחות מקומיים בישראל עצמה, מקדם או תומך בתוכן מקומי או מנצל בני אדם אמיתיים מקומיים אשר מהדהדים ומפיצים את התכנים והנרטיבים שלו. התופעה הזו מבטאת טשטוש הולך וגובר של גבולות ובכלל זה הגבולות הריבוניים של המדינה, הגבולות בין המרחב הפיזי לדיגיטלי והגבולות בין מבצעי השפעה, איסוף, הפעלה וגיוס.

חברות המדיה החברתית הפכו במובן מסוים ל"מתווכים" במלחמת המידע, המאפשרים לגורמים עוינים להפיץ בפלטפורמות שלהן בתפוצה רחבה תכנים פוגעניים ומידע כוזב. פלטפורמות אלה, שבעבר נתפסו כמקדמות פתיחות תקשורתית, הפכו לזירה המרכזית שבה מתנהל הממד הדיגיטלי של הלחימה, והאויב מנצל אותן כדי להפיץ תכנים קשים לצפייה, הסתה ל אלימות וטענות כוזבות.²

מאמר זה בוחן את מבצעי ההשפעה האיראניים שפעלו בישראל במהלך "מלחמת חרבות ברזל" ונשען על תשתית ידע רחבה של ניתוח מבצעי השפעה ורשתות איראניות רבות שפעלו בשיח הישראלי בשנים 2020–2022, פורסמו בתקשורת הישראלית והבין לאומית ותוארו לעומק במאמר "התערבות זרה והשפעה איראנית ברשתות החברתיות בישראל".³ המאמר נפתח בתיאור קהלי היעד של הרשתות המרכזיות שפעלו בשיח הישראלי במהלך החודשים הראשונים של המלחמה, בהמשך מוצג ניתוח התופעה תוך זיהוי דפוסים מרכזיים, ומתוארים מקרי בוחן משמעותיים של המבצעים ובסופו תובא מבט צופה פני עתיד הכולל הערכה והמלצות לרשויות המדינה, לחברות המפעילות את הפלטפורמות, לגופי תקשורת, לגורמי חברה אזרחית ולציבור.

איראן במלחמת "חרבות ברזל"

כדי להבין את שורשיה ומניעיה של הפעילות הקיברנטית של איראן במהלך מלחמת "חרבות ברזל", חשוב להכיר בראש ובראשונה את האינטרסים של טהרן במסגרת מערכה זו, שכן פעילותה בתחום זה באה לשרת מטרות אסטרטגיות ספציפיות של המשטר האיראני, ואינה נעשית בחלל ריק.

1 ניצן יסעור הוא חוקר דיסיאיןפורמציה ורשתות חברתיות, דניס סיטרינוביץ הוא חוקר בתכנית איראן הפועלת במסגרת המכון למחקרי ביטחון לאומי.

2 תהילה שוורץ-אלטשולר, "הממד הרביעי של המלחמה מערער את יכולת הישראלים לברר את המציאות", המכון הישראלי לדמוקרטיה, 7 בנובמבר 2023. <https://www.idi.org.il/articles/51289>

3 ענבל אורפז ודודי סימן טוב, "התערבות זרה והשפעה איראנית ברשתות החברתיות בישראל", פרסום מיוחד, המכון למחקרי ביטחון לאומי, 10 ביוני 2024. <https://www.inss.org.il/he/publication/iranian-influence>

לאחר פלישת חמאס ליישובי הדרום בבוקר של ה-7 באוקטובר, נראה היה כי ההנהגה האיראנית,⁴ שהופתעה מעיתוי המתקפה, קיבלה החלטה אסטרטגית להוביל להפסקת אש מהירה במטרה לשמר את חמאס כגוף צבאי ומדיני משמעותי ברצועת עזה.⁵ לשם כך הפעילו האיראנים את שלוחיהם, בהובלת חזבאללה, החות'ים והמיליציות השיעיות בעירק, כנגד הצבא הישראלי והנוכחות האמריקאית באזור. המטרה הייתה לייצר לחץ על וושינגטון שתפסיק את תמיכתה בישראל או תגביר את הלחץ על ירושלים לעצור את המלחמה. בד בבד ביקשה טהרן להימנע מהפעלת כוח קינטי ישיר כנגד ישראל או ארה"ב מחשש מפני הידרדרות לעימות ישיר עם הכוחות האמריקאיים במפרץ, במיוחד לאור התייצבותה החסרה תקדים של וושינגטון לצד ישראל, שכללה שליחת נושאות מטוסים לאזור ואיום ברור על איראן שלא להתערב במלחמה ("Don't").

לאור מדיניות זו היה הממד הקיברנטי הממד היחיד שבו יכלה איראן להגביר את החיכוך הישיר מול ישראל במהלך המלחמה. לתפיסת טהרן, ממד זה מאפשר לגבות מחיר ישיר מישראל מבלי להסתכן בתגובה ישראלית ישירה, בשל הקושי להוכיח את האחריות האיראנית לפעילות זו.⁶ כך ביקשה טהרן להגשים את מטרותיה האסטרטגיות במערכה מבלי להסתכן בתשלום מחיר משמעותי עבור פעולות אלו. יתרה מזאת: ייתכן שהעובדה שאיראן מנהלת זה זמן רב מבצעי השפעה נרחבים אל מול ישראל מתחת לאותו סף הסלמה, רק הוסיפה לביטחון של איראן כי ביכולתה להמשיך ולהעמיק מבצעים אלו, בתוך שימוש באותו דפוס פעולה, באותה תשתית מאפשרת ובעיקר באותם כלים כדי להגשים את מטרותיה.

נדמה שההצלחה האיראנית במבצעי ההשפעה הקודמים במהלך שלוש השנים האחרונות וביתר שאת בזמן ההפגנות נגד הרפורמה המשפטית, רק הוסיפה לביטחון של טהרן ביכולתה להמשיך ולהעמיק מבצעים אלו בתוך שימוש באותם כלים. מפעולותיה נראה שאיראן סבורה שהמהלכים שמטרתם החלשת הלכידות הפנימית בישראל בזמן הלחימה יזרזו או לפחות יקדמו את ההבנה בישראל לגבי הצורך בעצירת המלחמה בעזה, באופן שישירת את היעד האיראני של הימנעות מהסלמה רחבה.⁷

חשוב לציין כי גם תקיפות הסייבר שביצעה איראן מאז 7 באוקטובר נועדו לשרת מטרות אלו. איראן תקפה תשתיות "תומכות" שמסייעות לישראל בלחימה, כגון בתי חולים במרחב האזרחי שקל יותר לפרוץ את מגננותיהם. תקיפות אלו שירתו גם את ההיבט התודעתי של סיוע איראני למערכה, וגם גרמו לכאורה לנזק לתשתיות קריטיות שפגע במאמץ המלחמתי הישראלי. איראן אף "האדירה" את אותם מבצעים באמצעות כלי השפעה וכך "תפסה שתי ציפורים במכה אחת", באופן שלהבנתה מגביר את הלחץ על ממשלת ישראל לעצור את המלחמה. נראה כי איראן מניחה שהשילוב של פעולות השלוחים לצד פעולות קיברנטיות ישירות שלה "מתחת לסף ההסלמה" מאפשר להגשים את היעד האסטרטגי בעיניה - הצלת חמאס בעזה, מבלי לשלם מחיר יקר בעימות ישיר עם הכוחות האמריקאיים באזור.

תיאור הממצאים

כאמור, האיראנים משתמשים בממד הדיגיטלי כדי להשיג את מטרותיהם האסטרטגיות. מאמצי ההשפעה האיראניים מזהים נקודות מחלוקת ושסעים אקטואליים שהם מנצלים ומעצימים. מכאן אין זה מפתיע שהאיראנים לא יחמיצו את ההזדמנות לניסיונות התערבות והשפעה על רקע מלחמת "חרבות ברזל" תוך קידום מטרותיהם האסטרטגיות, ניצול השיח ושימוש במתחים הפנימיים בישראל כמו סוגיית החטופים, מספר הנרצחים ההרוגים והפצועים הרבים, חוסר האמון הגובר בממשלה, במוסדות השלטון ובגורמי הביטחון והמשך הרחבת המתחים ותדלוק השסעים בין החלקים השונים בחברה הישראלית.

את מאמצי ההשפעה אפשר למצוא בכל סוגיה, בעיקר סביב נושאים ואירועים מעוררי מחלוקת בעלי קשב ציבורי רב - מבצעי ההשפעה ורשתות הפרופילים עוסקים בשלל נושאים שונים, אינם בוחלים באמצעים ומשחקים על כל המגרש ולא בהכרח מקדמים מועמד או אג'נדה פוליטית ספציפית אלא את אלה שלהבנתם יקדמו את האינטרסים שלהם באופן המהיר והיעיל ביותר. המבצעים שיתוארו במחקר זה פעלו באמצעות חשבונות ברשתות החברתיות שהתנהגותם אינה אותנטית ושאפשר לקבוע בסבירות גבוהה שהמפעילים שלהם הם גופים מדינתיים זרים, קרי איראניים. ההפלה של מבצעי ההשפעה כאיראניים מבוססת על הודעות השב"כ

4 ECE GOKSEDEF, IRAN WARNS ISRAEL TO STOP WAR IN GAZA OR REGION WILL 'GO OUT OF CONTROL', BBC News, 22 OCTOBER 2023 <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-67188346>

5 "חרבות ברזל: ההנהגה האיראנית הופתעה מההתקפה על העוטף", חדשות מעריב, 11 באוקטובר 2023 <https://www.maariv.co.il/news/world/article-1044274>

6 צ'ק פרייליך, "איום הסייבר האיראני", מזכר 231, INSS, המכון למחקרי ביטחון לאומי, 31 בפברואר 2024 <https://www.inss.org.il/he/publication/iranian-cyber>

7 במאל חרזי, "היעוץ של חמינאי: איראן לא מעוניינת במלחמה אזורית", מעריב, 2 ביולי 2024 <https://www.maariv.co.il/news/military/article-1111765>

ופרסומן בתקשורת. מחקר זה מתמקד בשבע רשתות השפעה זרה שפעלו במהלך חצי השנה הראשונה של מלחמת חרבות ברזל, אוקטובר 2023-מאי 2024.

הצגת מבצעי ההתערבות הזרה במחקר

מבזקי אריה יהודה

מטרת המבצע הייתה להפיץ תעמולה ומידע כוזב תוך הפצת ידיעות חדשותיות והתחזות לערוץ עדכוני חדשות מקומי. המבצע פתח קבוצות בפלטפורמות שונות כמו וואטסאפ, טלגרם ופייסבוק שהציגו את עצמן כקבוצה ישראלית ימנית קיצונית. דרך קבוצות אלה הם הפיצו הסתה נגד אזרחים ערבים ישראלים באופן שחיקה ערוץ ימין קיצוני מקומי ונגד כוחות הביטחון ואישים ציבוריים שונים, במטרה לזרוע כאוס ופילוג בחברה הישראלית. נוסף על כך ניסו לעודד התקהלויות אלימות מחוץ לבתי חולים תוך הפצת דיסאינפורמציה על "מחבלים" מאושפזים בבתי חולים שונים ברחבי ישראל.

אגרוף

מציגה את עצמה כקבוצה כהניסטית, ימנית קיצונית, עם פלטפורמות בטיקטוק, אינסטגרם, טוויטר, פייסבוק וואטסאפ. מטרתה לפעול כדי לזרוע פילוג ומתיחות בחברה הישראלית ולהגביר את רמת החיכוך והמתיחות בין יהודים לערבים. הרשת מפצה תכנים קיצוניים ומסיתים נגד מוסלמים וגורמי ביטחון ישראלים. בין היתר נעשה ניסיון ליצור קשר עם פעילים ישראלים אמיתיים ולקדם בירושלים הפגנה שעוררה מתיחות ביטחונית רבה.

דמעות מלחמה

מתחזקים מאגר של נרצחים, הרוגים וחטופים ונוהגים לפרסם תוכן מעוצב עם תמונותיהם. נוסף על כך מקדמים תוכני ליבוי והקצנה ופועלים לגיוס ישראלים בשיטות לביצוע משימות סביב נושא החטופים, כמו תליית שלטים במרחב הציבורי וביצוע משימות רכש מקומיות בד בבד פרסום "הצעות עבודה" מטעמה גם באתרי וקבוצות חיפוש עבודות מזדמנות.

BringHomeNow⁸

מטמיע עצמו בפעילות אותנטית ברשת תחת שמות ו"האשטגים" דומים לפעילות מטה החטופים ומשפחותיהם. מטרתו העיקרית ביסוס והטמעה במרחב המקומי, איסוף פרטי ישראלים באמצעות הפניה לטופס "התנדבות" ומילוי פרטים אישיים. בין היתר נתלו שלטים ממותגים של הרשת בתחנות אוטובוס בתל אביב ונכסי הרשת שימשו לביצוע הזמנת זר למשפחות חטופים.

חסרות אונים

הרשת ניסתה להטמיע עצמה בשיח המקומי תוך הפצת מסרים מעודדי דמורליזציה שבמרכזם הקושי והכאב של נשים ישראליות, חיילות, פצועות, הרוגות וחטופות כנשים "חסרות אונים".

כאן+

נכסים דיגיטליים ששימשו לקידום פלטפורמה המתחזה לביצוע מחקר וסקרים, תוך שימוש במאפיינים גרפיים של ערוץ "כאן 11". ככל הנראה מטרת המבצע הייתה לאסוף פרטי ישראלים שפנו והשיבו לסקרים הללו.

ישראל השנייה

הרשת התמקדה במשך יותר משנתיים בסוגיות שונות בשיח הציבורי הישראלי.⁹ בשנת 2021 היא הפעילה בו בזמן כמה נכסים ברשתות החברתיות - חשבונות שהתנגדו לתהליכי הדתה, תמכו בהפרדת דת ומדינה ובזכויות הקהילה הלהט"בית מצד אחד, ומהצד האחר - חשבונות שהתחזו לרבנים מוכרים והסיתו נגד חילונים, נשים וקהילת הלהט"ב. בתקופת הבחירות לכנסת ה-25 בשנת 2022, פעלה אותה רשת במטרה להשפיע על קהל היעד של תומכי מחנה השמאל. היא קידמה מסרים נגד בן גביר בניסיון להציגו כ"מסוכן לישראל", ובד בבד קידמה קמפיין של "גנבת הבחירות" שהובילו תומכי ימין ותומכי מפלגת הליכוד. לאחר פרוץ מלחמת חרבות ברזל ב-7 באוקטובר, שינתה הרשת כיוון ועברה להגיב על האירועים השוטפים. היא קידמה קונספירציה של "ביגדה מבפנים" והסיתה נגד המפגינים שהתנגדו ל"הפיכה המשטרית", ובו בזמן גם האשימה את נתניהו במחדל שהוביל לאירועי 7 באוקטובר, בתוך כדי הפצת סרטונים שנוצרו באמצעות טכנולוגיית דיפ-פייק.

8 השיבוש בשם מכון. הרעיון הוא להיות דומים למקור אבל לא זהים.

9 עומר בן יעקב, "נרחב, מתוחכם, משנה צורה: מבצע השפעה זר משה זורע כאוס בישראל כבר שנתיים ללא מפריע", הארץ, 19 בדצמבר 2023. <https://www.haaretz.co.il/news/security/2023-12-19/ty-article-magazine/.premium/0000018c-7cd8-d219-a5bf-7ff8f3660000>

קהלי היעד המגוונים של מבצעי ההשפעה האיראניים - משחקים על כל המגרש

הניסיון להשפיע בו בזמן על כל הצדדים תואר כבר במחקר קודם¹⁰ ומודגם באמצעות שני תוצרים גרפיים שפורסמו על ידי אותה הרשת שקלה היעד שלהם הוא תומכי נתניהו ומתנגדי בנט כמו גם תומכי ממשלת בנט ומתנגדי נתניהו.

תמונה 1:

קמפיין מקביל המופנה לקהלי יעד שונים - מתוך רשת השפעה איראנית שפעלה בעבר בישראל¹¹

דוגמה נוספת לכך אפשר למצוא ברשת השפעה איראנית נוספת שפעלה לאורך שנתיים תחת המותג "ישראל השנייה" ונחשפה בעיתון הארץ¹² כחודשיים לאחר פרוץ המלחמה. עוד לפני עיסוקה הנרחב בנושאים האקטואליים לאחר פרוץ המלחמה - עסקה הרשת הזרה לאורך שנתיים באירועים שונים בשיח הישראלי, כאשר בשנת 2021 הפעילה נכסים מקבילים: בצד אחד חשבונות המתנגדים לתהליכי הדתה, תומכים בהפרדת דת ומדינה ובזכויות להט"ב - ומנגד - מבצע מקביל אשר התחזה לרבנים מוכרים, הסית נגד חילונים, נשים וקהילת הלהט"ב. אותו מבצע פעל בתקופת הבחירות לכנסת ה-25 בשנת 2022 אל מול קהל יעד של תומכי שמאל בכוונה לקדם מסרים נגד בן גביר ולהציגו כ"מסוכן לישראל" ובו בזמן קידם קמפיין של "גנבת הבחירות" שהובילו תומכי ימין ותומכים שונים במפלגת הליכוד.

עם פרוץ המלחמה ב-7 באוקטובר עשתה הרשת שינוי כיוון נוסף והחלה להגיב על אירועי השעה, ושוב השקיעה מאמצים "לשחק על כל המגרש". מצד אחד, קידמה את קונספירציית ה"בוגדים מבפנים" והאשימה את המפגינים נגד ההפיכה המשטרית ואת כוחות הביטחון בשיתוף פעולה עם חמאס באמצעות הפצת סרטון של נתניהו שנוצר בטכנולוגיית דיפ-פייק¹³. מנגד קידמה אותה רשת סרטון שבו מוצגים כמה רבנים מוכרים מאשימים דווקא את נתניהו במחדל שהוביל לאירועי 7 באוקטובר, גם סרטון זה נוצר בטכנולוגיית דיפ-פייק.

המסרים במבצעי ההשפעה האיראניים מופנים כלפי קהלי יעד שונים הפועלים בו בזמן במרחב הדיגיטלי. בהקשר הנוכחי אפשר לאפיין כמה תמות מרכזיות המופנות לקהלי היעד השונים משני קצות השיח הפוליטי:

- ציבור התומך בהרחבת הכוח הצבאי והמשך המלחמה ואף קוראים להתנחלות מחדש ברצועת עזה;
- ציבור התומך בהחזרת החטופים במסגרת עסקה ועצירת המלחמה;
- מתנגדי נתניהו והמפגינים נגד ההפיכה המשטרית;
- תומכי נתניהו והממשלה.

10 ענבל אורפז ודודי סימן טוב, "התערבות זרה והשפעה איראנית ברשתות החברתיות בישראל", המכון למחקרי ביטחון לאומי והמכון לחקר המתודולוגיה של המודיעין במרכז למורשת המודיעין, 10 ביוני 2024 <https://www.inss.org.il/he/publication/iranian-influence>

11 שם.

12 עומר בן יעקב, "נרחב, מתוחכם, משנה צורה: מבצע השפעה זר משסה וזורע כאוס בישראל כבר שנתיים ללא מפריע", הארץ, 19 בדצמבר 2023. <https://www.haaretz.co.il/news/security/2023-12-19/ty-article-magazine/.premium/0000018c-7cd8-d219-a5bf-7ff8f3660000>

13 רפאלה גויכמן, "המציג אינו ראש הממשלה: רשת זרה מתחזה לנתניהו, ונעזרת בטכנולוגיית דיפ פייק", *TheMarker Online*, 31 בדצמבר 2023. <https://www.themarker.com/captain-internet/2023-12-13/ty-article/.premium/0000018c-62ca-dbd5-a39c-fff8bda70000>

אפשר לראות כמה רשתות המהדהדות ומקדמות קריאות שמופנות לקהל התומך בהמשך המלחמה ובהעצמה של הפעלת הכוח ואף קורא לכיבוש רצועת עזה והקמת התנחלויות בגוש קטיף. דוגמה לרשתות שכאלו אפשר לראות ב"אגרוף" וב"מבזקי אריה יהודה". לעומתן, רשתות אחדות פעלו בקרב הציבור שתומך וקורא קודם כול להחזרת החטופים באמצעות קידום עסקה ולהפסקת המלחמה. דוגמה לרשתות שכאלו אפשר לראות ב"BringHomeNow", "דמעות מלחמה", "חסרות אונים", "ישראל השנייה".

כדי להעצים ולהרחיב שסעים חברתיים, פעלו הרשתות בקרב קהלי יעד מובחנים עוד לפני פרוץ המלחמה. רשתות אחדות קידמו קריאות ומסרים נגד הממשלה וקראו להדחתו של בנימין נתניהו; רשתות אחרות הפיצו מסרים מסיתים המאשימים את מתנגדי ההפיכה המשטרית ו"מפגיני קפלן" באירועי 7 באוקטובר. נוסף על המתחים הפנים-יהודיים בחברה הישראלית פעלו הרשתות להתסיס ולהסית כנגד אזרחי ישראל הערבים ופעלו בניסיון לייצר אלימות של ממש בעולם האמיתי.

מודוס אופרנדי משותף למבצעים

מבצעי ההשפעה פעלו במודוס אופרנדי דומה בהשוואה למבצעי עבר שתוארו במחקרים קודמים.¹⁴

נכסים חוצי פלטפורמות

מבצעי ההשפעה האיראניים עשו שימוש נרחב בפלטפורמות המדיה החברתית המובילות כמו X (לשעבר טוויטר), פייסבוק, אינסטגרם, יוטיוב, טיקטוק, וואטסאפ וטלגרם. בניתוח המבצעים האיראניים במסגרת מחקר זה, ניכר דגש על "איכות" הנכסים הדיגיטליים (חשבוניות, ערוצים וכו') ברשתות החברתיות השונות, ולא בהכרח על "כמות" הנכסים הדיגיטליים. אף שמדובר במספר מבצעים רב הכולל רשתות שונות, מספר הפרופילים הפעילים בהן היה מצומצם יחסית, אך באיכות גבוהה. כלומר המבצעים האיראניים העדיפו להשקיע משאבים בניהול מספר מצומצם של נכסים דיגיטליים איכותיים וממוקדים על פני כמות גדולה של נכסים באיכות נמוכה יותר.

מיתוג והתארגנות סביב ארגון או גוף פיקטיבי מרכזי

ניכר כי מבצעי ההשפעה האיראניים מאורגנים סביב "מותג" מרכזי, תוך בניית נכסים מושקעים בשלל פלטפורמות המדיה החברתית. בחירת שמות המבצעים והדמויות, עיצוב לוגואים ויצירת קו עיצובי ברור לפרסומים הגרפיים, מעידים על הבנה עמוקה של השיח והניואנסים המקומיים בישראל. ההכנה המקדימה לפני הפעלת הנכסים בולטת ומקנה להם נראות מקצועית ואמינות גבוהה. השקעת המאמץ בפיתוח "מותג" כוללני ועקבי מאפשרת ליצור זהות ברורה ומותאמת לקהלי היעד השונים.

רשת תומכת של חשבוניות מזויפים

במטרה לתמוך בנכסים הדיגיטליים הממותגים של המבצעים השונים ולהקנות להם מראית עין של אמינות, פועלת רשת מצומצמת אך איכותית של חשבוניות מזויפים (אוטוארים) המתחזים להיות ישראלים. חשבוניות אלו פועלים בצורה ממוקדת סביב הנכסים המרכזיים ומשמשים "אנשי קשר" לתקשורת בנוגע למסרים ולהתארגנויות השונות המקודמות על ידי הרשת. נוסף על האוטוארים האיכותיים המועטים במספרם, לעיתים נעשה שימוש בכמות גדולה של חשבוניות מזויפים נוספים (בוטים או אוטוארים) ברמת השקעה נמוכה יותר. תפקידם להגביר את נראות נכסי הקמפיין ופרסומיו באמצעות פרסום חוזר של כרזות, האשטגים ומסרים זהים. חשבוניות אלו פועלים גם לקידום מלאכותי של הנכסים המרכזיים דרך לייקים, שיתופים, תגובות והפניות ישירות אליהם.

הרחבת הפעילות לשירותי רשת נוספים בהשוואה למבצעים קודמים

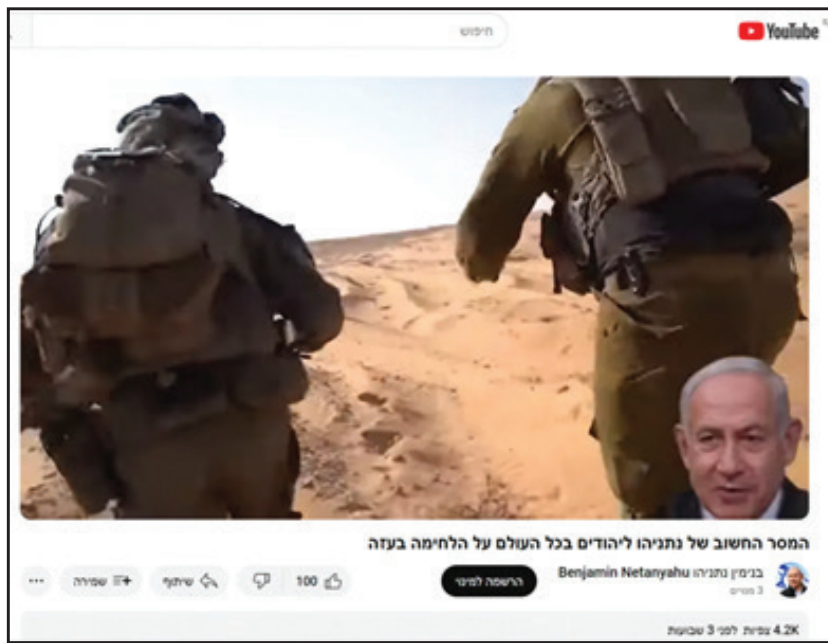
נוסף על הישויות הדיגיטליות השונות ברשתות החברתיות, אפשר לזהות מגמה הולכת וגוברת של שימוש בשירותי רשת פתוחים וחינמיים נוספים המשמשים לאיסוף מידע כמו למשל טופסי forms google, אתרים לבניית עצומות כמו Drove, עמודי נחיתה שבהם מרוכזים קישורים לשלל הנכסים השונים, וחשבון PayPal לגיוס כספים.

שימוש בכלי AI

השימוש הבולט ביותר בתוצרי AI בזמן מלחמת חרבות ברזל היה עיצוב כרזות והפצת סרטוני דיפ-פייק. תוצרי ה-AI עדיין אינם ברמת הפקה מושלמת אך איכותם גבוהה יחסית ויכולה להפיל בפח אזרחים, אנשי תקשורת ונבחרי ציבור בהיסח הדעת. איכות התוצרים, כמות התוצרים וקנה המידה של הפצתם, גדלים באופן אינטנסיבי והם אתגרים משמעותיים ביכולת הזיהוי, ניטור, בדיקה והפרכה של מידע. הרשת שהפיצה את הסרטונים פעלה תחת המותג "ישראל השנייה" ובמסגרת המבצע הופצו שני סרטוני דיפ-פייק:

1. סרטון שמתחזה לסרטון רשמי של בנימין נתניהו. נתניהו (המזויף) פונה בסרטון ליהודי העולם ומסביר באנגלית מדוע אינו אחראי לטבח 7 באוקטובר. נתניהו (המזויף) מוסיף לפרט מי האשמים האמיתיים לדעתו וביניהם צה"ל, כוחות הביטחון, המשטרה, האופוזיציה והמפגינים נגד הממשלה, וקורא לנמעני הסרטון להשקיע בישראל כדי למנוע פגיעה כלכלית במדינה.¹⁵

תמונה 2: סרטון דיפ-פייק של בנימין נתניהו מתוך חשבון YouTube המתחזה לחשבון של נתניהו

2. סרטון דיפ-פייק נוסף, שבו חמישה רבנים ישראלים בכירים (מזויפים) טוענים, כביכול, כי נתניהו אשם בחיזוק החמאס, בפילוג העם ובמחדל שהוביל לאירועי 7 באוקטובר וקוראים לעצירת המלחמה והחזרת החטופים.¹⁶

תמונה 3: סרטון דיפ-פייק של רבנים נגד נתניהו

15 רפאלה גויכמן, "המציג אינו ראש הממשלה: רשת זרה מתחזה לנתניהו, ונעזרת בטכנולוגיות דיפ פייק", *THE MARKER ONLINE*, 31 בדצמבר 2023. <https://www.themarker.com/captain-internet/2023-12-13/ty-article/.premium/0000018c-62ca-dbd5-a39c-fffbdda70000>

16 עומר בן יעקב, "נרחב, מתוחכם, משנה צורה: מבצע השפעה זר מנסה וזורע כאוס בישראל כבר שנתיים ללא מפריע", *הארץ*, 19 בדצמבר 2023. <https://www.haaretz.co.il/news/security/2023-12-19/ty-article-magazine/.premium/0000018c-7cd8-d219-a5bf-7ff8f3660000>

שטוש הגבולות בין הדיגיטלי לפיזי

שימוש בפיזי כדי להעלות אמינות לדיגיטלי; שימוש בדיגיטלי כדי לייצר אירועים במרחב הפיזי

מבצעי השפעה מנסים לייצר השפעה על השיח המקומי כדי להשיג את מטרותיהם האסטרטגיות. מטבע הדברים, בשל המרחק הפיזי וכפי שהוצג במבוא, לאיראן יש יכולת ומוטיבציה גבוהה לפעול במרחב הדיגיטלי כדי להשיג את מטרותיה האסטרטגיות באמצעות ניסיונות להשפיע באופן מניפולטיבי על הציבור הרחב, מובילי דעת קהל, עיתונאים ומקבלי החלטות. רשתות ההשפעה האיראניות פורצות את גבולות המרחב הדיגיטלי ומנסות לייצר סנסציות מפוברקות של אירועים, התרחשויות או דרמות שיתפסו את הקשב המקומי וישפיעו על השיח. נוסף על הניסיונות לייצר סנסציות דיגיטליות ישנם ניסיונות הולכים וגוברים לדחוף ליציאה מהמרחב הדיגיטלי להשפעה על המרחב הפיזי.

התכתבות עם שיח פנימי, ניסיונות רדיקליזציה ויצירת אלימות - "מבזקי אריה יהודה" כמקרה בוחן

מבצעי ההשפעה אינם תלושים מהשיח הישראלי המקומי אלא מתלבשים על שסעים קיימים או על תמות מרכזיות העולות בשיח המקומי. דוגמה לכך אפשר לראות בהסתה נגד פלסטינים שהופצה בערוץ טלגרם ימני קיצוני "צייד הנאצים" ובו הופצו פרטים ותמונות של פלסטינים עם סימן של כוונת ירי על פניהם. זמן קצר לאחר מכן, באופן דומה להפליא, ערוץ הטלגרם של מבצע ההשפעה הזר "מבזקי אריה יהודה" מפרסם פרטים ותמונות של אזרחים ערבים ישראלים נורמטיביים ועל פניהם כוונת ירי. הדבר מלמד על הקשב הרב וההבנה של השיח המקומי, ועם זאת על ניסיון להקצין את השיח המקומי ולהסית מתוך כוונה להביא לאלימות של ממש בעולם הפיזי.

נוסף על כך ב-11.10.23 הגיעו אנשי "לה פמיליה" לבית החולים שיבא לאחר שפורסם שבמקום מאושפז מחבל פלסטיני, ניסו לפרוץ לאחת המחלקות, יצרו מהומה בכניסה למיון ושלושה מהם נעצרו.¹⁷ כדי לנסות לייצר ולעודד אלימות של ממש בעולם הפיזי, פורסמו בערוץ הטלגרם של "מבזקי אריה יהודה" ידיעות שקריות בנוגע להימצאות "מחבלים פלסטינים" בבתי חולים שונים ברחבי הארץ, ככל הנראה בכוונה לעודד הגעה של מפגינים ואזרחים ולייצר מהומות ואלימות בבתי חולים שונים בישראל.

יצירת סערות תקשורתיות והשתלטות על השיח המקומי

שליחת זר לביתם של הורי החטופה לירי אלבג ב-07.04.24 הוא מקרה חריג ויוצא דופן אשר חושף בפנינו שימוש ייחודי בנכסים הדיגיטליים במבצע ההשפעה לביצוע פעולה נקודתית ליצירת סערה תקשורתית. זר פרחים עם פתק "ברכה" הוזמן לביתם של הורי החטופה לירי אלבג אשר במבט ראשון אינו מעורר חשד משמעותי: "יהיה זכרה ברוך (לירי אלבג). כולנו יודעים שהמדינה היא החשובה ביותר". הפעילות הזאת מציגה את ההיכרות הקרובה והיכולת של האיראנים לייצר ספינת תקשורת, להשתלט על סדר היום הציבורי והתקשורתי ולעורר שנאה, כעס וחוסר אמון בין חלקים שונים בחברה הישראלית ובין הציבור הישראלי למוסדות המדינה. אימה של לירי אלבג, התראינה בבכי בתוכנית הרדיו "סדר יום" של קרן נויבך והגיבה: "מי עושה דבר כזה? אני אשמה שהילדה שלי חטופה? אני צריכה להתנצל שאני נאבכת להחזיר אותה?"¹⁸

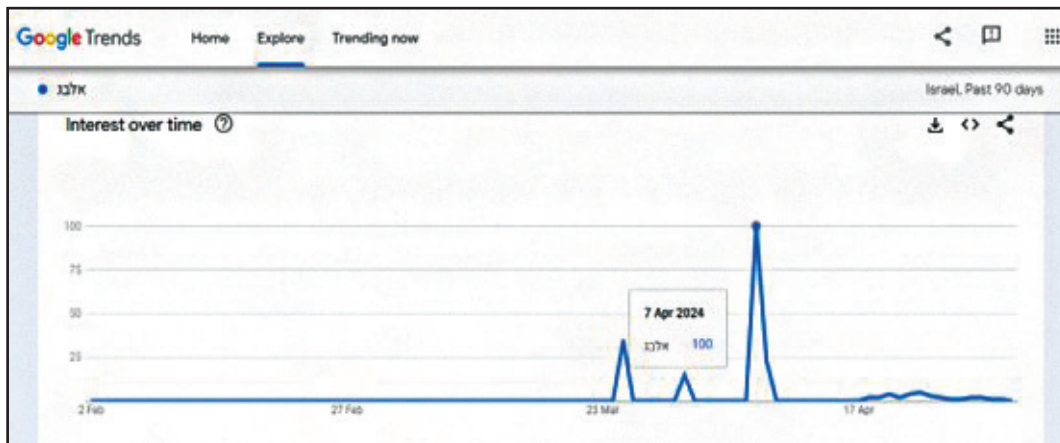
אפשר לראות באירוע זה הדגמה להבנה העמוקה של מפעילי מבצעי ההשפעה את הסערה התקשורתית שמסר תמים שכזה יעשה כאשר הוא יגיע לידי משפחת החטופה כשברקע בישראל השיח על החזרת החטופים יצר משוואה וחלוקה בין "ניצחון מוחלט" ("טובת המדינה") לבין השבת החטופים ("פוגע במאמץ המלחמתי"). הניסוח התמים לכאורה בפתק מתיישב בדיוק על השסע העמוק המדמם והכואב בחברה הישראלית ועושה שימוש ציני בכאב ובדאגה של הורי החטופה.

אפשר לשער בסבירות גבוהה כי שליחת הזר לא נועדה רק לגרום צער להורי החטופה אלא כדי לגרום להם, מתוך הצער והכאב, לפנות לתקשורת וליצור תהודה לאירוע הכואב והמפלג ואכן, הסערה הציבורית והתקשורתית לא איחרה לבוא - כל צד בשיח הציבורי האשים את הצד האחר בשליחת הזר. אפשר לראות את האפקט של שליחת הזר על השיח באמצעות הנתונים בפלטפורמת גוגל טרנדס על המונח "אלבג" שמציגים זינוק בעניין סביב נושא זה ביום פרסום שליחת הזר.

17 לירן לוי, "עימותים בשיבא: חברי לה פמיליה ניסו לפרוץ למחלקה שבה חשבו שמואושפז מחבל, 3 נעצרו, תיעוד", YNET, 11 באוקטובר 2023
<https://www.ynet.co.il/news/article/byjrk8vwt>

18 <https://x.com/KERENEUBACH/status/1776895073944256769>

איור 1 - השיח בישראל בעקבות שליחת הזר על ידי האיראנים (גוגל-טרנד)

אירוע זה גם מדגים כיצד נעשה שימוש בנכסים דיגיטליים קיימים ממבצעי השפעה ברשתות החברתיות ליצירת פעילות בעולם האמיתי. מספר הטלפון ששימש חשבון ווטסאפ כחלק ממבצע BringHomeNow יצר קשר עם חנות פרחים מקומית ישראלית וביצע את הזמנת הזר. הבנה זאת מלמדת כי מעקב שוטף, ארכוב וארגון המידע הקיים, יכולים לסייע בזיהוי והפללה של אירועים, חשבונות או תוכן כמזוהים עם מפעילי מבצעי ההשפעה הזרה. הודעת השב"כ ופרסום תקשורת של מציאת קשר פורנזי למבצע השפעה איראני פורסמו באופן מהיר בתקשורת ובכך מנעו את המשך ההפצה והתפתחות השיח סביב המקרה.

את ההיכרות העמוקה, ההבנה במתרחש בזירה הפנימית בישראל ואף במידה רבה החוצפה, אפשר להדגים גם באופן ביצוע הזמנת הזר - כתובת המייל הייתה תחת שם של שוטר שנרצח באירועי 7 באוקטובר וגופתו מוחזקת בעזה וההזמנה הייתה תחת השם ברזובסקי (שם המשפחה של ראש השב"כ). שליחת הזר אינה הפעם הראשונה שמשפחת אלב עומדת במרכז הקמפיין של מבצעי ההשפעה האיראניים במלחמה ומצביעה יותר מכול על היכרות מעמיקה עם השיח והשחקנים המקומיים, אחידות בקמפיין, סבלנות לאורך זמן וניסיונות חוזרים ונשנים לטשטש בין המרחב הפיזי לדיגיטלי במטרה להשיג את המטרות האסטרטגיות. נוסף על כך נחשף כי האזרח הישראלי אשר ביצע בפועל את התשלום על משלוח הזר ביצע גם תשלום על רכישת פרסומות¹⁹ בערוץ הטלגרם הפופולרי של דניאל עמרם אשר קידמו והמליצו על ערוץ הטלגרם "דמעות מלחמה" המשמש כנכס המופעל במסגרת מבצע השפעה איראני.²⁰

יצירת מצג שווא של אמינות, אותנטיות ומקומיות - תליית שלטים במרחב הציבורי כמקרה בוחן

מגמה בולטת, שעדויות אליה התגלו בכמה מבצעי השפעה זרה איראניים שנחשפו לפני המלחמה וגם מאז פרוץ המלחמה, היא הצבת תוכן פיזי מקושר לרשת ההשפעה במרחב הפיזי כמו למשל שלטים על מרפסות, כרזות ברחוב או פוסטרים בתחנות אוטובוס. השלטים, הכרזות והפוסטרים שנתלים במרחב הפיזי בישראל מצולמים ככל הנראה על ידי התולים ונשלחים אל מפעילי הרשת ולאחר מכן מתפרסמים בנכסים הדיגיטליים של רשתות ההשפעה. עדויות שנחשפו על יצירת קשר ישיר עם אזרחים מעלות בסבירות גבוהה כי ההצבה של השלטים במרחב, צילוםם ושליחתם הצילומים למפעילי הרשת מתבצעים תוך הפעלה משוטה של מקומיים באמצעות יצירת קשר בהודעות פרטיות באפליקציות המסרים המיידיים או פיצ'רי המסנג'ר ברשתות החברתיות.

תליית שלטים במרחב הציבורי, צילוםם ופרסומם ברשתות החברתיות מייצרים מצג שווא של אמינות, אותנטיות ומקומיות. אפשר לשער כי משתמשים אשר נתקלים בארגון חדש או בחשבון חשוד ברשתות החברתיות ורואים כי הוצבו שלטים במרחב הציבורי, יחשדו פחות כי מדובר בגורמים זרים, זדוניים או לא אותנטיים.

19 FAKEREPORTER (@FAKEREPORTER) / X (FORMERLY TWITTER). <https://x.com/FAKEREPORTER/STATUS/1791194864899485978>

20 רפאלה גויכמן, "תמורת 800 שקל: האיראנים הפיצו קמפיין נגד ישראל בערוץ הטלגרם של הבלוגר דניאל עמרם", *THE MARKER ONLINE*, 16 במאי 2024 <https://www.themarker.com/advertising/2024-05-16/ty-article/.premium/0000018f-80c5-dd4f-ab8f-95edef020000>

המרחב הדיגיטלי כזירה חופפת: השפעה-איסוף-הפעלה-גיוס

הפעילות הבולטת והייחודית של המבצעים האיראניים לעומת מבצעי השפעה ודיסאינפורמציה ממקורות אחרים הם טשטוש הגבולות המוכרים של "מבצע השפעה" ברשתות החברתיות. המרחב הדיגיטלי הופך מבחינת הגורם המדינתי הזר לשדה פעילות שלם שבו אפשר להוציא לפועל ולהשיג את מטרותיו האסטרטגיות.

הנכסים והישויות הדיגיטליות שנבנות ולהם חשבונות ופרופילים בשלל הפלטפורמות מפרסמים תוכן ומנסים להשפיע על השיח והחברה הישראלית בפזר מסרים, תוצרים גרפיים, תוכן ויצירת מצג שווא של תמיכה או התנגדות פוליטית המונית. אך פעילותם אינה מסתכמת בכך. הנכסים הללו משמשים גם ליצירת קשר עם אזרחים ישראלים בהודעות פרטיות באפליקציות המסרים המידיים (שירותי הודעות פרטיות בפלטפורמות המדיה החברתית, וואטסאפ, טלגרם, מייל וכו'). יצירת קשר באפיק פרטי מאפשרת טשטוש גבולות בין מרחב ההשפעה, ההפעלה, הגיוס, הסייבר והאיסוף המתרחשים כולם במרחב הדיגיטלי ולעיתים באמצעות אותם הנכסים הדיגיטליים בדיוק.

בניית מראית עין של נכס משמעותי ואמין ברשתות החברתיות ויצירת מסרים בתחומי ההשפעה מאפשרים בניית נכסים אמנים המוקפים בקהל עוקבים אותנטי מקומי. שימוש בנכסים אלה לטובת פנייה לאזרחים מקומיים בהודעות פרטיות מאפשר מצג אמין יותר אל מול אותו אזרח מקומי אשר מקבל פנייה בפרטי.

מעקב וניתוח רשתות ההשפעה במהלך המלחמה ובדומה להודעת שב"כ במהלך ינואר 2024 עולה כי באמצעות הצעות עבודה מטעם החשבונות הפיקטיביים והפצת סקרים, המבצעים האיראניים פועלים לגיוס ישראלים בשיטוי לביצוע משימות. הפניות בפרטי כוללות בין היתר בקשות לתליית שלטים שנוסחו ועוצבו על ידי האיראנים במרחב הציבורי, צילום מפגנים וכתובות של אנשי ביטחון, מילוי סקרים ואף ביצוע פעולות של ממש כמו העברת חבילות והזמנת משלוח זרי פרחים לביתה של הורי חטופה ^{22,21} וגם תשלום על פרסומות בערוץ טלגרם ישראלי פופולרי ^{24,23} מבצע ההשפעה "דמעות מלחמה" שהחל לפעול אחרי פרוץ המלחמה מציג במידה רבה את השימוש המגוון ואת הטשטוש שמאפשר המרחב הדיגיטלי לניצול מקביל של אותם נכסים דיגיטליים למטרות מעולמות ההשפעה, האיסוף, ההפעלה והגיוס.

השפעה היא הזדמנות בזמן מלחמה - המלחמה היא הזדמנות להשפעה

את המבצעים האיראניים השונים שפעלו בישראל במהלך תקופת המלחמה אפשר לחלק לשלוש קבוצות:

- מבצעים שנפתחו לאחר פרוץ המלחמה;
- מבצעים שהיו פעילים לפני המלחמה ובאופן רצוף עברו להתמקד באירועים אקטואליים הנוגעים למלחמה;
- שאריות ממבצעי עבר שנחשפו ונזנחו בשל כך על ידי מפעיליהם - אשר שבו לפתע לפעילות במהלך תקופת המלחמה.

מבצעים שנפתחו לאחר 7 באוקטובר

אפשר לראות תאריכי פתיחה דומים וסמוכים לאירועים משמעותיים. מבצעים אלה התמקדו באופן בלעדי בנושא המלחמה, כמו "דמעות מלחמה" (עיסוק במלחמה ובכאב השכול והצער שהיא גורמת), "BringHomeNow" (התחזות למטה החטופים וניסיון לצבור קשרים והשפעה מקומית על השיח להחזרת החטופים), "חסרות אונים" (עיסוק בנשים, חטופות, נרצחות ישראליות שהן "חסרות אונים" בשל המלחמה).

מבצעים שהיו פעילים באופן רצוף לפני המלחמה, המשיכו בפעילותם ועברו להתמקד במסרים ובתוכן רלוונטיים למלחמה ולמצב,

21 עומר בן יעקב "שב"כ: איראן השתמשה בישראלים כדי לצלם בתים של אנשי ביטחון ולעודד עיסוק בחטופים", הארץ, 15 בינואר 2024. <https://www.haaretz.co.il/news/politics/2024-01-15/ty-article/0000018d-0e82-de9c-a3df-6ffbbed60000>

22 יעל פרידסון, יניב קובוביץ, בר פלג ועומר בן יעקב "זר אבל נשלח לבית משפחת החטופה לירי אלבג; שב"כ מעריך: איראן אחראית לכך", הארץ, 7 באפריל 2024. <https://www.haaretz.co.il/news/politics/2024-04-07/ty-article/0000018e-b853-d906-a5cf-bad7f72f0000>

23 FAKEREPORTER (@FAKEREPORTER) / X (FORMERLY TWITTER). <https://x.com/fakereporter/status/1791194864899485978>

24 רפאלה גויכמן, "תמורת 800 שקל: האיראנים הפיצו קמפיין נגד ישראל בערוץ הטלגרם של הבלוגר דניאל עמרם", THE MARKER ONLINE, 16 במאי 2024. <https://www.themarker.com/advertising/2024-05-16/ty-article/.premium/0000018f-80c5-dd4f-ab8f-95edef020000>

אפשר להדגים באמצעות "ישראל השנייה" שעסק בהרחבת שסעים חברתיים כמו מתח בין חילונים לדתיים, רבנים ולהט"ב, ימין ושמאל, קידום קונספירציית גנבת הבחירות בד בבד יצירת קשר עם אזרחים ישראלים בפרטי, ורשת "שני לבבות" שהתחזתה לקבוצת היכרויות מקומית לטובת יצירת קשרים עם אזרחים ישראלים על בסיס שיטוי רומנטי. מבזקי "אריה יהודה" עסקו בעיקר בהפצת חדשות ואירועים אקטואליים במסגור ימני.

עם פרוץ המלחמה עבר הפוקוס של המבצעים לעיסוק במלחמה, בסוגיית החטופים ובהרחבת המתחים סביב השאלות העולות מכך כמו עסקת החטופים, פעולות צה"ל בעזה, הכנסת סיוע הומניטרי, התנחלות מחדש בגוש קטיף. הם קידמו הסתה נגד אזרחי ישראל הערבים ועודדו פעילויות אלימות של פעילי ימין.

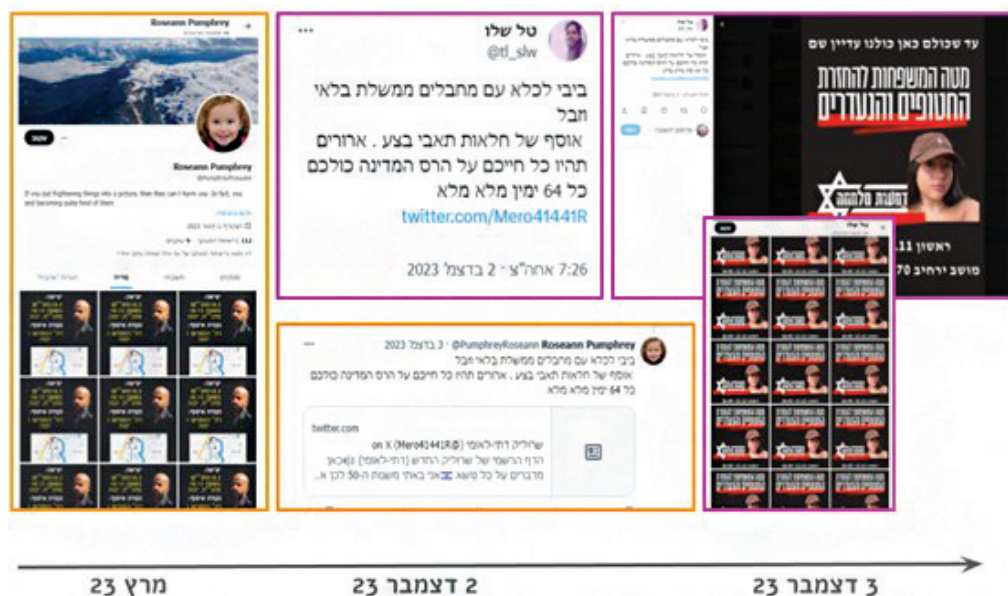
הנכסים של רשת "אגרוף" אשר מציגה זיקה למסרי ימין קיצוני (האגרוף מתכתב עם תמונת הפרופיל והקו העיצובי של הסמל של "כנא חי") מקדמת בין היתר הסתה נגד תומכי שמאל וארגוני שמאל ומקדמת אלימות נגד פלסטינים - חלק מנכסי הרשת נפתחו לפני 7 באוקטובר אך הפעילות בחשבונות אלה צמחה לאחר פרוץ המלחמה.

שאריות ממבצעי עבר

רוב הנכסים הדיגיטליים של רשתות אלו נסגרו לאחר חשיפתם בתקשורת על ידי פלטפורמות המדיה החברתית, אולם חשבונות ש"שרדו" את הסגירה (לרוב חשבונות הטלגרם של הרשתות) חזרו לפעול במהלך המלחמה אחרי תקופה ממושכת שבה הנכסים נזנחו ולא הייתה בהם כל פעילות. אפשר לראות כדוגמה את הרשתות BBMOVEMENTS ואת אדוק - רשתות שפעלו בשנים 2020 ו-2021, נחשפו על ידי חוקרי ארגון פייקריפורטר ופורסמו בתקשורת הבין-לאומית ואף נותחו במחקר קודם במכון למחקרי ביטחון לאומי.²⁵ אם כן, אפשר לראות כי אירועים משמעותיים, כמו מלחמת חרבות ברזל במקרה זה, מביאים לפתיחת מבצעי השפעה ונכסים חדשים, גוררים שינוי במבצעי השפעה קיימים, ואף מקימים לתחייה נכסים ישנים ששרדו סגירות וחשיפות של רשויות הביטחון, התקשורת והחברה האזרחית. אפשר ללמוד מכך כי אירועי משבר הם הזדמנות להרחבת מבצעי ההשפעה, ומבצעי ההשפעה הקיימים הם הזדמנות להשפיע ולנתב את האירועים הנוכחיים בהתאם למטרות האסטרטגיות של מפעילי הרשתות.

דוגמה לשימוש בחשבונות עבר אפשר למצוא לעיתים קרובות הן בנכסים מושקעים הן בחשבונות "זולים" או פשוטים יותר כמו אוטרים פשוטים או בוטים. חשבון שהפיץ באופן מסיבי במהלך מרץ 2023 כרוזת עם פרטי שוטרים במסגרת רשת השפעה קודמת, הפיץ בדצמבר 2023 עם עשרות חשבונות אחרים טקסט שצוץ מאות פעמים "ביבי לכלא עם מחבלים ממשלת בלאי וזבל אוסף

תמונה 4 - שימוש חוזר בחשבונות ממבצעים שונים

של חלאות תאבי בצע. ארורים תהיו כל ימי חייכם על הרס המדינה כולכם כל 64 ימין מלא מלא". חלק מהחשבונות המזויפים שהופעלו להפצת הציון בתחילת דצמבר 2023 - פעלו אחר כך להפצת כרזה על אירוע פיקטיבי של "תמיכה" במשפחת אחת החיילות החטופות. אם כן, חשבון טוויטר שנעשה בו שימוש במבצע השפעה במהלך חודש מרץ, שלא נסגר על ידי X (טוויטר), חזר לפעול כחלק ממאגר החשבונות של מבצעי ההשפעה בתחילת חודש דצמבר עם חשבונות נוספים בפלטפורמה שבהם נעשה שימוש בשלב מאוחר יותר במסגרת מבצע אחר ("דמעות מלחמה"). אפשר לראות בחשיפת הנכסים הדיגיטליים הבטחה לאפקט מצנן או "ירידה למחתרת" של אותם חשבונות לאורך זמן. לעיתים קרובות נכסי הרשת אף יפצו את הכתבה בתקשורת או הודעת שב"כ הקושרת אותם למבצע השפעה זו אך יוציאו הודעת הכחשה המטילה דופי באמינות הפרסום התקשורתי או הודעת שב"כ והפעילות תימשך כרגיל כל עוד החשבונות לא ייסגרו על ידי הפלטפורמות.

סיכום ומסקנות

לא ניכר שינוי משמעותי בדפוסי הפעילות של מאמצי ההשפעה האיראניים ברשתות החברתיות בהשוואה למחקר הקודם ולרשתות שפעלו לפני המלחמה. תוך כדי המלחמה עולים דפוסי פעילות דומים, השימוש בשלל הפלטפורמות ממשיך להיות מגוון ואף צפוי להמשיך להתרחב - יצירת מותגים וארגונים פיקטיביים תוך ניצול תופעת הקמת ארגוני מחאה ותנועות אזרחיות במרחב הישראלי. נעשה שימוש בתוצרים גרפיים אחידים ומושקעים ויש שימוש באוואטרים איכותיים בכמות קטנה אשר בין היתר מבצעים פניות ישירות בפרטי לאזרחים ולגורמים מקומיים.

אף שבאופן בסיסי אין שינוי ניכר בדפוסי הפעולה, נראה שדפוסי הפעולה הופכים למדויקים יותר לאור הניסיון והחינוך השוטף של מפעילי מבצעי ההשפעה האיראניים עם הציבור הישראלי, משתמשי הרשת הישראלים והתקשורת בישראל. **החינוך הממושך והיום-יומי עם החברה בישראל מאפשר למידה עמוקה של החברה הישראלית** בין אם בניתוח השיח, בין אם למידת לקחים ותחקור מבצעים שהצליחו או נכשלו או שיח אישי וקרוב עם אזרחים בהודעות פרטיות, ומעמיק יותר ויותר את ההיכרות האיראנית עם קהל היעד בישראל.

רשתות השפעה ונכסים ממשיכים להתפתח באופן שוטף. האירועים האקטואליים בישראל מתפתחים בקצב מסחרר ומייצרים קרקע פורייה לחדירה של מבצעי השפעה חדשים. אפשר לראות זאת בפתיחת נכסים תחת מותגים של "קבוצות או ארגוני מפגינים" לאורך הפגנות בלפור, הפגנות תומכי הליכוד נגד ממשלת בנט-לפיד וההפגנות נגד ההפיכה המשטרית - יש ניסיון לנצל את המומנטום ואת המצב שבהם נמצא הציבור כדי לייצר אינטראקציות עם אנשים זרים למען מטרה משותפת וסביר שארגונים והתארגנויות אזרחיות חדשות יקומו לאור אירועי השעה.

אין לראות בחשיפת הנכסים הדיגיטליים כטיפול בלעדי לתופעה. לעיתים קרובות נכסי הרשת יוציאו הודעת הכחשה המטילה דופי באמינות הפרסום התקשורתי או הודעת שב"כ והפעילות תימשך. בהסתכלות על המטרות האסטרטגיות ארוכות הטווח של טהרן אפשר לראות את חשיפות הרשתות והנכסים הדיגיטליים ואופי הפעולה המתוחכמת שלהם ככזה המשרת את מטרותיהם בכך שהוא מייצר רתיעה וחוסר אמון מכל מידע שהוא ובכך מפורר את היכולת הדמוקרטית הבסיסית לקבל החלטות מושכלות באופן חופשי על בסיס מידע ונתונים ואף מחזק הלכה למעשה את התדמית של העוצמה האיראנית במרחב הדיגיטל והסייבר ואת יכולתם של האיראנים לפעול כנגד החברה בישראל. אפשר, אם כן, לראות כי **השימוש בנכסים קיימים ויצירת נכסים חדשים באופן שוטף** הוא דבר שמאפיין את רשתות ההשפעה האיראניות ודווקא יכול לשמש בצד הישראלי כהזדמנות הגנתית ליצירת מאגר ידע נצבר לזיהוי והפללת מבצעי השפעה על בסיס הפללות של מבצעי עבר.

ניתוח הממצאים מצביע על **היכרות עמוקה עם הבטן הרכה של הציבור בישראל**, של מנועי השיח והתקשורת בישראל וביצוע מבצעים מתוחכמים אך פשוטים למימוש שמעוררים סערות מושלמות ומקדמים את מטרותיה האסטרטגיות של איראן. אפשר לראות בסערות הללו עליית מדרגה ממבצעי השפעה שראינו בעבר שבהם סנסציה ברשתות גוררת תגובה של עיתונאים או נבחרי ציבור - כעת יש ביכולתם של מבצעי ההשפעה לעורר סנסציה בעולם האמיתי וליצור ספין שמובל על ידי אזרחים מקומיים שפועלים מתוך הפעלה לא מודעת ובאופן לא ישיר.

השימוש בתוצרי AI הולך ומתבסס, תוצרי ה-AI עדיין אינם ברמת הפקה מושלמת אך איכותם גבוהה ויכולה להפיל בפח אזרחים, אנשי תקשורת ונבחרי ציבור בהיסח הדעת. השימוש בתוצרי AI מעלה סוגיה מורכבת שבה איכות התוצרים, כמות התוצרים, וקנה

המידה של הפצתם גדלים באופן אינטנסיבי ומעמידים אתגרים משמעותיים ביכולת הזיהוי, הניטור, הבדיקה וההפרכה של תוצרים שנוצרו בטכנולוגיות AI.

מבט צופה פני עתיד

- איראן צפויה להעמיק את הפעולות שלה במרחב ההשפעה הישראלי. מרחב זה מאפשר מגוון רחב של הזדמנויות לקידום מטרותיה האסטרטגיות בעלות מבצעים נמוכה וסיכון נמוך לתגובה ישראלית או אמריקאית.
- השימוש בתוצרים מזויפים או מניפולטיביים המיוצרים באמצעות טכנולוגיות AI צפוי להתרחב באופן שיגביר את האמינות של התוצרים, ישפר את רמת השפה, יגדיל את קנה המידה, יגביר את קצב ההפצה ויאפשר התאמה מדויקת יותר של מסרים על בסיס ניתוח של השיח המקומי.
- ממצאי המחקר מצביעים על התרחבות מבצעי ההשפעה לפלטפורמות ושירותי רשת חדשים. כל פלטפורמה או שירות רשת שמפעילי המבצעים יכולים לעשות בהם שימוש יעיל בהשפעה על הציבור הישראלי, צפויים להיות מנוצלים לרעה לשם כך, כולל יצירת קשר ישיר בפרטי, איסוף מידע וביסוס אמינות, אותנטיות ומקומיות.
- לאחר סיום המחקר פורסם בתקשורת הישראלית כי בחור חרדי הופעל על ידי חשבון בטלגרם שהתחזה לאישה. על פי הפרסומים, המבוססים על הודעת שב"כ, החשבון הפעיל את הבחור לביצוע משימות שונות כמו תליית שלטים, הטמנת חבילות וכספים, והעברת מסרים מאיימים וכן בקשות שכנראה לא בוצעו כמו שריפת יער ופגיעה באזרחים.²⁶ לא ברור אם יש זיקה בין פרשה זו למאמצי ההשפעה שתוארו במאמר. ראוי להעמיק במקרה זה במחקרי המשך כדי לבחון את התפתחות התופעה ועליית המדרגה, בדגש לפעילות מול החברה החרדית.

המלצות

מדינית

- ישראל צריכה להגיב ברצינות לאיום ההשפעה האיראנית ברשתות החברתיות, בשגרה ובמלחמה. מדובר באיום שהולך ומתעצם, שכן איראן מכירה את הבטן הרכה של הציבור הישראלי ומצלחה לייצר סערות תקשורתיות, להשפיע על השיח ואף על מקבלי החלטות. לפיכך יש להגדיר את מבצעי ההשפעה הזרה כאיום מרכזי ולדון בו ברצינות מלאה, כולל הקצאת משאבים בהתאם.
- יש למצוא דרכים להתמודד עם טשטוש הגבולות בין המרחב הדיגיטלי והפיזי ובין האזורים המבצעיים של המרחב הדיגיטלי השפעה-הפעלה-גיוס-איסוף-סייבר. מדינת ישראל צריכה להגדיר באחריותם של אילו גופים לטפל ולחקור את התופעה תוך תשומת לב מוגברת לסכנות ולחבל הדק שבין הגבלת חופש ביטוי של שיח פנימי לגיטימי לבין ניטור וטיפול בשיח השפעה זר וזדוני.
- יש לבנות תוכניות לתגובה וגביית מחיר על פעולות במרחב הסייבר והדיגיטל. ככל שמדובר באיום על הביטחון הלאומי של המדינה אשר מכרסם ביסודותיה של החברה הדמוקרטית, יש למצוא את הדרך לגבות מחיר מהשחקנים הזדוניים.
- על המדינה לחייב טיפול של הרשתות החברתיות במבצעי השפעה זרה ולכפות שקיפות של ממצאי התחקירים הפנימיים על נפח הפעילות, קהלי היעד והגורם הזדוני שעומד מאחורי המבצעים.

טכנולוגיה

- הטכנולוגיה של AI מגדילה את קנה המידה, את האיכות ואת המהירות של הפצת דיסאינפורמציה ומסרים של מבצעי השפעה זרה. לפיכך יש למצוא ולאמץ פתרונות טכנולוגיים אשר נותנים מענה לניטור ולניתוח כמויות מידע גדולות לזיהוי אנומליות התנהגויות ופיסות תוכן מפוברקות.
- מבצעים עם מספר קטן של נכסים איכותיים אינם מגיעים לסף פעילות שמביאה את מפעיליה להיחשף בגלל כמותם. נוסף על כך מבצעים אלה פועלים בתווך של הודעות פרטיות, מה שמעצים את האתגר של ניטור והגנה בסייבר על החברה הישראלית, מחייב

26 שלומי הלר, "שחיטת בבש, הצתת רכבים ושבירת חלונות: הדרישות של גורמים איראניים מתושב בית שמש", וואלה, 16 ביולי 2024, <https://news.walla.co.il/> ITEM/3678174

הסתכלות מחודשת על הדרכים הטכנולוגיות לזהות מבצעים מסוג זה.

- חשוב לזכור שאין פתרון קסם בטכנולוגיה - יש למצוא דרכים שמשלבות טכנולוגיה אך עדיין משאירות מקום מרכזי ל-Human-in-the-loop, כשהמטרה לזהות את מבצעי ההשפעה מוקדם ככל האפשר ולנטרלם וכך היעילות שלהם תרד באופן דרמטי.

גופי מחקר רשתות

- החברה האזרחית נמצאת תחת מתקפה ישירה במבצעי השפעה זרה - לכן יש לחזק את השדה של גופי חברה אזרחית, בודקי עובדות, חוקרות וחוקרים באקדמיה וגופי תקשורת כדי שישתלבו במסגרת פתרונות המחקר, הניטור, ההפללה והחשיפה של מבצעי ההשפעה.
- יש לחזק את היכולת של הציבור הכללי בחברה הישראלית לצרוך מידע באופן ביקורתי, לפעול באופן בטוח ברשתות ולהפנות את תשומת הלב של גורמים רלוונטיים לפעולות חשודות ברשתות באמצעות קמפיינים ציבוריים ופעילות במסגרות חינוך פורמליות ובלתי פורמליות.
- השימוש בנכסים קיימים ויצירת נכסים חדשים באופן שוטף מאפיין את רשתות ההשפעה האיראניות, אך יכול לשמש בצד הישראלי הזדמנות הגנתית ליצירת מאגר ידע נצבר לזיהוי והפללת מבצעי השפעה על בסיס הפללות של מבצעי עבר.